

43ο Λύκειο
Αθήνας

Μουσείο Ελληνικών
Λαϊκών Μουσικών
Οργάνων Φοίβου
Ανωγειανάκη

Του κόσμου τα όργανα...

Συμμετέχοντες

Σχολείο: 43^ο Λύκειο Αθήνας

Τάξη / Τμήμα: Β' Λυκείου / Τμήμα Ερευνητικής Εργασίας

Αριθμός μαθητών: 19

Αριθμός παλιννοστούντων / αλλοδαπών μαθητών: 8

Χώρες προέλευσης των παλιννοστούντων / αλλοδαπών μαθητών: Αίγυπτος, Αρμενία, Αλβανία, Λίβανος, Ουκρανία, Συρία

Προφίλ της τάξης: Η πλειοψηφία των μαθητών και μαθητριών έχει γεννηθεί ή μεγαλώσει στην Ελλάδα, οπότε δεν αντιμετωπίζουν πρόβλημα γλώσσας. Επίσης, οι αλλοδαποί μαθητές και οι αλλοδαπές μαθήτριες γνωρίζουν αρκετά καλά και τη μητρική τους γλώσσα. Το κλίμα στην τάξη χαρακτηρίζεται από αμοιβαίο σεβασμό και συνεργατικότητα.

Όνομα εκπαιδευτικού: Ευθυμία Κίτσαλη

Μουσείο: Μουσείο Ελληνικών Λαϊκών Μουσικών Οργάνων Φοίβου Ανωγειανάκη

Συλλογή ή εκθέματα που έγιναν αντικείμενα διαπραγμάτευσης: Συλλογή αερόφωνων, χορδόφωνων και μεμβανόφωνων μουσικών οργάνων.

Διαπολιτισμική δυναμική: Κοινά όργανα ανάμεσα στους λαούς – Ταξίδια και μετακινήσεις ανθρώπων και μουσικών οργάνων – Δάνεια και αντιδάνεια.

Όνομα εκπροσώπου του μουσείου: Χρύσα Κουλουράκη

Στόχοι

Γνωστικοί:

- Κατανόηση της σημασίας της μουσικής στις κουλτούρες και τις διαδρομές των λαών - Επανεκτίμηση του ρόλου του ήχου ως εργαλείου ελεύθερης και “διασυνοριακής” κυκλοφορίας ιδεών και μηνυμάτων, που με δύναμη υπερβαίνει γλωσσικούς περιορισμούς και διαφορετικές πολιτισμικές καταβολές.
- Γνωριμία των μαθητών και μαθητριών με μουσικές παραδόσεις της Ελλάδας και περιοχών των Βαλκανίων και της Ανατολικής Μεσογείου, με τις οποίες υπάρχουν αλληλεπιδράσεις και ανταλλαγές.
- Γνωριμία με λαϊκά μουσικά όργανα και τεχνικές κατασκευής τους – Συνειδητοποίηση των “ταξιδιών” των οργάνων (και των ανθρώπων που τα μετέφεραν), των δανείων και των αντιδανείων μεταξύ των λαών.
- Κατανόηση της συμβολικής και αλληγορικής σημασίας που μπορούν να αποκτήσουν αντικείμενα, έννοιες και εκφράσεις στις γλώσσες – Ομοιότητες και διαφορές ανάμεσα στην ελληνική γλώσσα, που αποτελεί την κοινή γλώσσα έκφρασης των παιδιών, και στις μητρικές τους.

Συναισθηματικοί:

- Απόκτηση συνείδησης του «εαυτού» και του «άλλου» και της μεταξύ τους συνδιαλλαγής.
- Επεξεργασία νέων διόδων επικοινωνίας με τους άλλους μέσω των αισθήσεων και της καλλιτεχνικής έκφρασης.

Κιναισθητικοί:

- Μουσική έκφραση (μέσα από τραγούδι και παίξιμο μουσικών οργάνων).
- Σωματική έκφραση (μέσα από αναπαράσταση & παντομίμα).

Παιδαγωγικοί:

- Καλλιέργεια κριτικής σκέψης μαθητών κα μαθητριών.
- Καλλιέργεια ομαδικότητας και συνεργασίας.

- Συνειδητοποίηση πολιτισμικών διαφορών και ετερότητας γενικά – ευαισθητοποίηση σχετικά με τα ζητήματα της μετανάστευσης και των μεταναστών.
- Δημιουργία προϋποθέσεων, μέσα από την επαφή με κατάλληλα ερεθίσματα, για τη μελλοντική υιοθέτηση νέων αξιών και στάσεων.

Σύνδεση με Πρόγραμμα Σπουδών

Το πρόγραμμα πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο του μαθήματος της Ερευνητικής Εργασίας με θέμα **«Όταν οι πολιτισμοί συναντιούνται»**. Στο μάθημα οι μαθητές και οι μαθήτριες προσέγγισαν διαφορετικές πτυχές του λαϊκού πολιτισμού (ήθη και έθιμα, μουσική, χορός, παραμύθια, ενδυμασία, αρχιτεκτονική κλπ.) των χωρών των Βαλκανίων και της Ανατολικής Μεσογείου, απ' όπου είναι και η καταγωγή των περισσότερων. Επομένως, η συγκεκριμένη διδακτική επίσκεψη εντάχθηκε ιδανικά στο γενικότερο προβληματισμό και προγραμματισμό του μαθήματος.

Δράσεις

Ιανουάριος 2013: Παρακολούθηση της ημερίδας «Σχολικές επισκέψεις σε μουσεία στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης», 19 Ιανουαρίου 2013, ξενοδοχείο Τιτάνια, Αθήνα. Γνωριμία της εκπαιδευτικού με την εκπρόσωπο του μουσείου και πρώτη συζήτηση του τρόπου προσέγγισης.

Φεβρουάριος 2013: Επίσκεψη της εκπαιδευτικού στο μουσείο. Ξενάγηση στα εκθέματα – συζήτηση. Αρχική διαμόρφωση της στοχοθεσίας και του περιεχομένου του προγράμματος, προγραμματισμός της επίσκεψης.

Μάρτιος 2013: Τηλεφωνική και ηλεκτρονική επικοινωνία ανάμεσα στις υπεύθυνες του προγράμματος για την ανταλλαγή σκέψεων και υλικού. Οριστικοποίηση σχεδίου εργασίας και προγραμματισμού δράσεων.

Ως βασικοί άξονες καθορίστηκαν οι παρακάτω:

- Η μουσική ως παγκόσμια γλώσσα – Η Ελλάδα στο σταυροδρόμι Ανατολής και Δύσης – Οι διαφορετικοί μουσικοί κόσμοι στον ελλαδικό χώρο.

- Η διαπολιτισμική δυναμική στα μουσικά όργανα – Κοινά όργανα ανάμεσα στους λαούς
– Ταξίδια και μετακινήσεις ανθρώπων και μουσικών οργάνων.
- Σύνδεση με βιώματα και ακούσματα των μαθητών και μαθητριών.

Πριν την επίσκεψη

Μάρτιος - Απρίλιος 2013 (διάρκεια 2 εβδομάδες): Στην πρώτη συνάντηση στην τάξη (δύο συνεχόμενες διδακτικές ώρες) ζητήθηκε από τα παιδιά να πουν εκφράσεις και παροιμίες που γνωρίζουν με αναφορά σε μουσικά όργανα, μουσική και χορό. Από αυτές που συγκεντρώθηκαν, που ήταν ως επί το πλείστον κάποιες που χρησιμοποιούνται ως σήμερα ευρέως στην ελληνική γλώσσα, επιλέχθηκαν από την εκπαιδευτικό κάποιες, χωρίς να γνωρίζουν τα παιδιά ποιες, και δόθηκε μία ανά ομάδα προκειμένου να βρει τρόπο αναπαράστασης της μόνο με σωματική έκφραση (παντομίμα, παιχνίδι ρόλων κλπ.) χωρίς χρήση λόγου. Αφού προετοιμάστηκε, κάθε ομάδα παρουσίασε στις υπόλοιπες την παροιμία της για να βρουν ποια είναι.

Εικόνα 1. Αναπαράσταση παροιμιών και εκφράσεων με παντομίμα.

Για την επόμενη φορά ζητήθηκε από τα παιδιά να βρουν και άλλες εκφράσεις από τις περιοχές καταγωγής τους, με έρευνα στα συγγενικά τους πρόσωπα και στο διαδίκτυο. Το υλικό που συγκεντρώθηκε αποτέλεσε αντικείμενο συζήτησης στο επόμενο μάθημα (δύο συνεχόμενες διδακτικές ώρες), όπου κατατάχθηκε ανά μουσικό όργανο και ανά χώρα, και προκάλεσε συζήτηση σχετικά με τη σημασία της μουσικής παράδοσης στις κουλτούρες των λαών και τον τρόπο που οι διαφορετικές κοσμοαντιλήψεις αποτυπώνονται στις γλωσσικές εκφράσεις. Σε μια δεύτερη φάση, μετά τη σχολική επίσκεψη, μια ομάδα παιδιών με τη

βοήθεια της εκπαιδευτικού ανέλαβε να οργανώσει αλφαβητικά το συγκεντρωθέν υλικό σε ένα τεύχος με τον τίτλο *ΑΛΦΑΒΗΤΑΡΙΟ: Μουσική & μουσικά όργανα σε καθημερινές φράσεις και παροιμίες των χωρών μας*.

Κατά την επίσκεψη

9 Απριλίου 2013: Η επίσκεψη στο μουσείο περιελάμβανε: παρουσίαση μουσικών οργάνων – του ρόλου τους, της ιστορίας και των διαδρομών τους – στη βάση των αξόνων που εκτέθηκαν πιο πάνω, καθώς και “επίδειξη” κάποιων από αυτά· συζήτηση με τους μαθητές και τις μαθήτριες και μεταφορά των δικών τους ακουσμάτων και βιωμάτων· συλλογική καλλιτεχνική έκφραση με την οργάνωση “ορχήστρας” απλών κρουστών από τους μαθητές και ομαδικό τραγούδι παραδοσιακών κομματιών από Ελλάδα και Μικρά Ασία. Στο τέλος, τα παιδιά αφέθηκαν να κυκλοφορήσουν ελεύθερα στους χώρους του μουσείου, να παρατηρήσουν μουσικά όργανα και να διαβάσουν πληροφορίες γι’ αυτά στις ψηφιακές εφαρμογές, να ακούσουν δείγματα ήχων και τραγουδιών και να συμπληρώσουν φύλλο εργασίας με φωτογραφικό υλικό και ακροστιχίδα.

Εικόνα 2. «Ορχήστρα» απλών κρουστών από τους μαθητές και ομαδικό τραγούδι παραδοσιακών κομματιών.

Εικόνα 3. Παρατήρηση μουσικών οργάνων και συμπλήρωση φύλλου εργασίας.

Μετά την επίσκεψη

Απρίλιος – Μάιος 2013 (διάρκεια 2 εβδομάδες): Για το επόμενο μάθημα είχε ζητηθεί ως προετοιμασία από τους μαθητές και τις μαθήτριες, ανά ομάδες ανάλογα με τις περιοχές καταγωγής τους, να φέρουν δυο-τρία παραδοσιακά μουσικά κομμάτια κατά προτίμηση χωρίς στίχους. Σε μια πρώτη φάση, κάθε ομάδα έβαλε να ακουστεί ένα κομμάτι και οι υπόλοιπες προσπάθησαν να αναγνωρίσουν τα μουσικά όργανα που ακούγονταν σ' αυτό. Σε πολλές περιπτώσεις ήταν άγνωστα σε αυτά μουσικά όργανα, που τους παρουσίασαν εν συντομία στη συνέχεια οι συμμαθητές και συμμαθήτριάς τους, οπότε χρειάστηκε να σκεφτούν προσεγγιστικά βάσει αυτών που είχαν μάθει στο μουσείο. Σε δεύτερη φάση, πραγματοποιήθηκε το εξής παιχνίδι: επιλέχθηκε από την εκπαιδευτικό ένα τραγούδι από κάθε περιοχή, χωρίς να γνωρίζουν οι υπόλοιποι ποιο, και παίχτηκαν όλα από λίγο με ακαθόριστη σειρά. Τα παιδιά ανά ομάδες κλήθηκαν να σημειώσουν σε ένα φύλλο από ποια περιοχή ήταν ποιο κομμάτι, ανασύροντας τις γνώσεις που είχαν αποκτήσει σε όλες τις προηγούμενες δραστηριότητες – νικήτρια ομάδα αναδείχθηκε αυτή που είχε τις πιο πολλές σωστές απαντήσεις.

Εικόνα 4. Παιχνίδι αναγνώρισης μουσικών κομματιών.

28 Ιουνίου 2013: Παρουσίαση προγράμματος και τεύχους παροιμιών στη Διαπολιτισμική Γιορτή του σχολείου.

Όλες οι δράσεις του προγράμματος είχαν σαφή διαπολιτισμικό χαρακτήρα. Στο στάδιο πριν τη σχολική επίσκεψη, η συλλογή παροιμιών και εκφράσεων με αναφορά σε μουσικά

όργανα, μουσική και χορό ενεργοποίησε τα παιδιά στο να βρουν ξεχασμένες ή και άγνωστες σε αυτά εκφράσεις στη γλώσσα τους και ξεκίνησε τη συζήτηση σχετικά με τη σημασία των τεχνών αυτών στους διαφορετικούς λαϊκούς πολιτισμούς αλλά και σχετικά με γενικότερες πολιτισμικές ομοιότητες και διαφορές και πώς αυτές αποκρυσταλλώνονται στη γλώσσα. Κατά τη σχολική επίσκεψη, η γνωριμία με τις μετακινήσεις των μουσικών οργάνων, τα δάνεια και τα αντιδάνεια, έδωσε την ευκαιρία να συνειδητοποιήσουν οι μαθητές το κατά πόσο οι κουλτούρες των λαών αλληλοδιαπλέκονται, αλληλοεξαρτώνται και εξελίσσονται «πατώντας» η μία πάνω στην άλλη, κόντρα σε διαχωριστικές λογικές δήθεν πολιτισμικής «καθαρότητας» και υπεροχής. Στην κατεύθυνση αυτή λειτούργησε ενισχυτικά η ακρόαση μουσικών κομματιών από τις χώρες καταγωγής των παιδιών και τα παιχνίδια αναγνώρισης ήχων και μουσικών οργάνων στο στάδιο μετά την επίσκεψη.

Κάποιες από τις αρχές που προέκυψαν από το εργαστήριο της ημερίδας και ενυπάρχουν στις δράσεις που οργανώθηκαν είναι οι παρακάτω:

- Βιωματική προσέγγιση: ανακάλυψη της γνώσης από τους ίδιους τους μαθητές και τις μαθήτριες, οικοδόμηση της γνώσης πάνω σε προηγούμενες εμπειρίες τους, ενεργοποίηση και δημιουργικότητα.
- Διαθεματική προσέγγιση.
- Έμφαση σε οπτικοακουστικά ερεθίσματα και διαδραστικές δραστηριότητες.
- Συνδυασμός προσωπικής ενασχόλησης και ομαδικής δραστηριότητας.
- Έμφαση στην καλλιτεχνική δραστηριότητα.
- Διάδραση των παιδιών με τα αντικείμενα και ελευθερία κίνησης τους μέσα στο μουσείο.

Στο πρόγραμμα αξιοποιήθηκαν ποικίλοι μαθησιακοί πόροι, όπως βιβλία και διαδίκτυο (για την αναζήτηση παροιμιών αλλά και μουσικών κομματιών), συνεντεύξεις από συγγενικά πρόσωπα των μαθητών και μαθητριών (για τη συλλογή παροιμιών), φύλλο εργασίας (κατά την επίσκεψη στο μουσείο), συλλογή ήχων και μουσικών από τις περιοχές καταγωγής των παιδιών. Μερικές από τις εκπαιδευτικές μεθόδους που χρησιμοποιήθηκαν είναι: ομαδοσυνεργατική διδασκαλία, συζήτηση, καταιγισμός ιδεών, ανακαλυπτική -

διερευνητική μάθηση, χρήση οπτικοακουστικών μέσων και νέων τεχνολογιών, τεχνικές θεατρικού παιχνιδιού, παιχνίδια ανακάλυψης.

Αξιολόγηση

Η αξιολόγηση του προγράμματος πραγματοποιήθηκε με συνδυασμό παρατήρησης και συζήτησης με τους μαθητές και τις μαθήτριες. Τα παιδιά έδειξαν ζωηρό ενδιαφέρον για το πρόγραμμα, που εκφράστηκε με την ενεργό συμμετοχή τους σε όλες τις φάσεις: πριν την επίσκεψη στο μουσείο με τη συνεισφορά τους στη συλλογή παροιμιών και τη σχετική έρευνα, κατά την επίσκεψη με την εμπλοκή τους στη συζήτηση και τη μουσική δραστηριότητα, μετά την επίσκεψη με τη συλλογή μουσικών κομματιών από τις χώρες τους και το σχετικό παιχνίδι. Επίσης, έκριναν πετυχημένη την εναλλαγή ανάμεσα στις δραστηριότητες έρευνας, αναζήτησης και συζήτησης και σε αυτές που είχαν χαρακτηριστικά καλλιτεχνικής έκφρασης και παιχνιδιού, γιατί με αυτό τον τρόπο κρατήθηκε αμείωτο το ενδιαφέρον τους και καλύφθηκαν διαφορετικές προτιμήσεις.

Η συνεργασία ανάμεσα στην εκπαιδευτικό και την εκπρόσωπο του μουσείου – αλλά και ανάμεσα στις υπεύθυνες του προγράμματος και στους μαθητές και τις μαθήτριες – κύλησε πολύ καλά, αφήνοντας παρακαταθήκη για σχετικές μελλοντικές δραστηριότητες.

Με το πρόγραμμα αυτό οι μαθητές και οι μαθήτριες προσέγγισαν ήχους και μουσικές διαφορετικών πολιτισμών και διαπίστωσαν τις μεταξύ τους σχέσεις και ανταλλαγές: διαπίστωση που μπορεί να αποτελέσει ένα μικρό βήμα για την καταπολέμηση προϋπαρχόντων ρατσιστικών στερεοτύπων και για την καλλιέργεια σεβασμού στη διαφορετικότητα.